

toja, mutta tarkempia tietoja käytetyistä kokoelmista ei ole. ■

OUTI PATRONEN

Sähköposti: outi.patronen@helsinki.fi

LÄHTEET

- JOALAI, MARJE 2007: Das ingrische Personennamensystem. – *Europäische Personennamensysteme. Ein Handbuch von Abasisch bis Zentralladinisch* s. 285–291. Lehr- und Handbücher zur Onomastik. Band 2. Hamburg: Baar.
- KEPSU, SAULO 1988: Inkerin Pähkinälinnan läänin nimikokoelma v. 1915 – 1623. Poimintakertomus. Helsinki.
- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimervalinta*. Espoo: Weilin + Göös.
- KRJUKOV, ALEKSEI 2005a: Inkerinsuomalaisten eläinaiheisista sukunimistä. – *Genos* s. 162–168.
- 2005b: Pohjois-Inkerin lintuaiheiset sukunimet. – *Karjalan Heimo* 11/12

s. 160–163.

- LIF, VERA 1993: Namn och identitet. Ingermanländare – ett fallstudium. B-uppsats i politisk historia. Institutionen för samhällsvetenskap, Historia, Högskolan i Karlstad. Duplic.
- LOUHELAINEN, O. A. 1913: Luettelo vaki-naisten seurakuntalaisten sukunimistä Inkerinmaan suomalaisissa seurakunnissa Venäjän vallan aikana noin v. v. 1721–1912. Viipuri.
- LÖNNROT, ELIAS 1874–1880: *Finskt-svenskt lexikon*. Finska Litteratur-Sällskapet. Helsingfors.
- MIKKONEN, PIRJO – PAIKKALA, SIRKKA 1988: Sukunimet. – *Uusi suomalainen nimikirja* s. 229–1031. Otava: Helsinki.
- 2000: *Sukunimet*. Otava: Helsinki.
- NISSILÄ, VILJO 1943: Soikkolan inkeröisten henkilönnimistä. – *Viritäjä* 2 s. 199–207.
- SRSSK 2006 = *Suomi-ruotsi-suomi-sana-kirja*. 8. painos. WSOY 2006.
- VRK 2008 = Väestörekisterikeskus: nimipalvelu. <http://192.49.222.187/Nimipalvelu/default.asp?L=1> (11.11.2008).

KADUNNIMIEN OSAAMINEN

Carina Johansson / *gatuplanet: Namnbrukarperspektiv på gatunamn i Stockholm*. Namn och samhälle 20. Uppsala: Uppsala universitet 2007. 250 s. ISBN 978-91-506-1969-0.

Carina Johansson väitteli joulukuussa 2007 Uppsalan yliopistossa kaupunkiympäristön paikannimistöstä. Virallista kadunnimistöä tarkasteleva tutkimus poikkeaa perinteisestä pohjoismaisesta paikannimitutkimuksesta, jossa on keskitytty paikannimien etymologiaan ja käytetty aineistona pääasiassa maaseudun nimistöä. Toki kadunnimiäkin on tutkittu jo pitkään, mutta pääpaino on ollut nimien historialli-

sen taustan ja nimeämisperusteiden selvittelyssä (esim. Wahlberg 1994). Kaupunkinimistön tutkimus on kuitenkin monipuolistunut 2000-luvulla (esim. Jørgensen 2002; Ainiala 2005), minkä kirjoittajakin työssään toteaa. Kiinnostuksen kohteiksi ovat tulleet muun muassa nimistön käyttö ja osaaminen. Johanssonin väitöskirja on hyvä esimerkki tällaisesta tutkimuksesta. Lisäksi se on ensimmäinen pohjoismainen

▷

väitöskirja, jonka kohteena on moderni kaupunkinimistö.

ALUE JA AINEISTO

Tutkimuksen aineistona on Tukholman kadunnimistö. Ryhmä- eli aihepiirinimet, toisin sanoen tietyn semanttisen teeman mukaan annetut saman alueen nimet, muodostavat Tukholmassa keskeisen osan nimistöstä. Näin on monessa muussakin eurooppalaisessa kaupungissa: esimerkiksi Helsingissä ryhmänimien osuus esikaupunkialueilla on peräti 80–90 prosenttia (Carpelan ja Schulman 1996: 51).

Tutkimusalueina on seitsemän Tukholman kaupunginosaa: Hedvig Eleonoran seurakunta, Hjorthagen, Fredhäll, Norra Ängby, Årsta, Fruängen ja Akalla. Alueet ovat iältään ja rakennuskannaltaan erilaisia ja myös sijaitsevat eri puolilla kaupunkia. Lisäksi niiden nimiaihepiirit ovat paitsi erilaisia myös erikokoisia. Kustakin kaupunginosasta on havainnollinen kartta kirjan liitteenä. Tätä vastoin yhtään valokuvaa ei kirjassa harmillisesti ole. Jo yksikin kuva kaupunginosasta olisi auttanut lukijaa nykyistä paremmin muodostamaan käsityksen alueen luonteesta.

Tutkimuksen perusaineisto eli kunkin kaupunginosat kadunnimet on poimittu kirjasta Stockholms gatunamn (Stahre ym. 1992). Valitettavasti mitään yhteenvetoa koko tutkimuksen aineistosta ei esitetä. Nyt lukija voi vain kirjan eri luvuista poimia tiedot kunkin kaupunginosan kadunnimien lukumäärästä. Nimimäärä vaihtelee Fredhällin 24 nimestä Norra Ängbyn 81 nimeen.

AKTIIVINEN JA PASSIIVINEN NIMITAITO

Kuten jo väitöskirjan otsikosta käy ilmi, kadunnimiä ei tarkastella nimenantajan

vaan nimistönkäyttäjän näkökulmasta. Tavoitteena on kuvata Tukholman asukkaiden nimistön osaamista eli nimitaitoa ja heidän suhtautumistaan kaupungin kadunnimiin ja nimiaihepiireihin. Tilastollista analyysiä ei pyritä tekemään, vaan pikemmin antamaan yleinen kuva kaupunkilaisten suhteista kadunnimiin.

Tutkimustavoitteeseen vastataan kahden osatutkimuksen avulla. Tutkimukset eivät kuitenkaan ole erillisiä, vaan kytköksissä toisiinsa. Ensimmäinen osatutkimus on kirjassa pääroolissa ja kaikkiaan kahdeksassa kirjan peräti kahdestatoista luvusta käsitellään sitä. Sen tavoitteena on selvittää asukkaiden nimitaitoa, nimiaihepiirien ja nimien taustojen tuntemusta sekä suhtautumista nimistöön omassa kotikaupunginosassa. Toinen osatutkimus saa kirjassa osakseen yhden luvun. Sen tavoitteena on puolestaan tutkia sitä, kuinka laajalti kadunnimiä osataan oman kotikaupunginosan ulkopuolella. Lisäksi selvitetään, miten näihin nimiin suhtaudutaan ja millaisia mielikuvia nimet herättävät. Kaikkiaan tutkimuksen tavoitteita voi mielestäni pitää relevantteina, järkevinä ja pääosin myös hyvin muotoiltuina. Lisäksi kysymyksenasettelu on tuoretta, ennakkoluulotonta ja innovatiivistakin.

Ensimmäinen osatutkimus esitellään kaupunginosittain. Kussakin kaupunginosassa Johansson on haastatellut noin 20 asukasta — mikä on mielestäni riittävä määrä — laatimansa kyselylomakkeen mukaisesti. Jokaisesta haastatellusta on täytetty oma lomakkeensa. Lomakkeessa on aakkosellinen luettelo kaupunginosan kadunnimistä, joista Johansson on valinnut oikean vaihtoehdon informantin nimitaidon mukaan. Nimitaidon hän on jakanut kolmia: »informantti mainitsee itse» (= aktiivinen nimitaito), »informantti tunnistaa» (= passiivinen nimitaito) ja »informantti ei tunne». Itse haastattelussa on haastateltavaa

ensin pyydetty mainitsemaan ne kadunnimet, joita hän kotikaupunginosastaan tietää. Näiden nimien on sitten katsottu kuuluvan informantin aktiiviseen nimitaitoon. Seuraavaksi hänelle on lueteltu ne oman kotikaupunginosan nimet, joita hän ei oma-aloitteisesti maininnut. Jos haastateltava on tunnistanut mainitun nimen, on se merkitty passiiviseen nimitaitoon kuuluvaksi. Aktiivisen ja passiivisen nimitaidon osuus ilmoitetaan myös niissä taulukoissa, joissa esitetään kaupunginosassa haastateltujen nimitaito.

Aktiivisen ja passiivisen nimitaidon ero on Johanssonin luokittelussa selvä, mutta arkisessa kielenkäytössä ei liene mahdollista tehdä yhtä selvää eroa. On toki nimiä, jotka kuuluvat kielenkäyttäjien aktiiviseen nimitaitoon ja joita käytetään jopa päivittäin, ja näiden vastakohtana taas nimiä, joita ei juuri lainkaan käytetä mutta jotka kuitenkin tunnetaan. Näiden ääripäiden välissä on kuitenkin iso joukko nimiä, joita on hankala tai jopa mahdoton sijoittaa jompaankumpaan ryhmään. Johanssoninkin olisi toivonut kyseenalaistavan kahtiajaon. Sitä paitsi tulisi ottaa huomioon, että haastattelu ei ole luonnollinen tilanne käyttää ja tunnistaa nimiä. Mikään muistitesti sen ei myös pitäisi olla.

Johansson on lisäksi selvitelty muun muassa sitä, tietääkö haastateltava, miksi kadunnimet omassa kotikaupunginosassa ovat sellaisia kuin ovat, sopivatko nimet haasteltavan mielestä alueelle ja onko nimistä löydettävissä joitakin malleja tai yhtäläisyyksiä. Saamansa tiedot Johansson on haastattelujen aikana kirjannut ylös. Vain harvoin hän on nauhoittanut haastattelut tai osia niistä.

Aineiston keruussa on ollut suuri työ. Nimistöntutkimuksen alalla ei aiemmin lie-
ne kerätty aineistoja haastattelemalla sattumanvaraisia asukkaita kaupungin kaduilla ja toreilla — hieman samaan tapaan kuin

erilaisissa Gallup- ja kyselytutkimuksissa.

Haastateltujen nimitaitoa esiteltäessä on keskeisimmiksi tekijöiksi valittu ikä ja kaupunginosassa asuttu aika (s. 36). Tämä on mielestäni järkevää. Onhan nimittäin niin, että alueen syntyperäiset tai siellä pitkään asuneet asukkaat ovat usein oppineet ja käyttävätkin enemmän nimiä kuin sinne vasta myöhemmin muuttaneet ja vähän aikaa asuneet — tai ainakin tätä voi pitää vahvana hypoteesinä. Informanttien valinnassa on puolestaan otettu huomioon kaksi seikkaa: ikä ja sukupuoli (s. 37). Sukupuoli on katsottu merkittäväksi vain siksi, että haastateltavien joukosta tulisi mahdollisimman edustava ja kattava (s. 199–200). Sitä ei siis ole pidetty keskeisenä tekijänä nimitaidossa. Tällöin voi perustellusti kysyä, onko ylipäänsä ollut kovin tärkeää saada haastateltaviksi suunnilleen saman verran miehiä ja naisia.

KAUPUNGINOSASTA TOISEEN

Tutkimuksen seitsemän kaupunginosaa esitellään ikäjärjestyksessä vanhimmasta nuorimpaan: ensimmäiseksi perehdytään Hedvig Eleonoran seurakuntaan, jossa asemakaava on laadittu 1800-luvun lopussa, ja viimeiseksi 1970-luvulla rakennettuun Akallaan. Jokainen kaupunginosa esitellään perusteellisesti: kerrotaan muun muassa alueen sijainnista, historiasta ja kaupunkirakentamisesta. Tilastotiedot asukasluvuista ja rakennuskannasta ovat vuodelta 2003, jolloin suurin osa haastatteluistakin on tehty. Kaupunginosan nimistöön luodaan katsaus, jossa tehdään selkoa alueen nimiaihepiireistä ja nimistön tyypillisistä määrite- ja perusosista. Esimerkiksi Fruängenin kaupunginosassa on itse alueen nimen inspiroimana nimetty katuja teeman »ruotsalaisia naisia» mukaan. Haastatellen saatuja nimitaidon tuloksia esitellään ja analysoidaan eri näkökulmista. Asukkai-

den nimitaidon erot esitetään täsmällisesti taulukoissaan. Jokaisen luvun lopussa on vielä tiivistelmä itse kaupunginosasta ja tärkeimmistä tuloksista.

Kun tutkittavina on seitsemän kaupunginosaa, on kirjassa myös seitsemän samansisältöistä lukua samoine lähtökohtineen ja näkökulmineen. Tämä on johtanut siihen, että tutkimuksessa on kaikkiaan 12 lukua, mitä pidän tarpeettoman suurena määränä. Lisäksi dispositiosta on tullut raskas, kun alalukujakin on neliportaisesti. Lukija kysyykin, olisiko jokin muu rakenne ollut mahdollinen. Lähtökohdaksi olisi voinut ottaa esimerkiksi nimitaitoon vaikuttavia tekijöitä (esim. paikkojen keskeisyys ja merkittävyys asukkaille ja toisaalta itse nimien muoto ja sisältö). Tällainen rakenne olisi informatiivisempi lukijalle, joka ei ole niinkään kiinnostunut Tukholman eri kaupunginosista kuin nimitaidon eroista ja syistä niiden takana.

Kirjan toinen osatutkimus pyrkii antamaan kuvan siitä, kuinka laajalti tukholmalaiset tuntevat niitä kadunnimiä, joiden tarkoitteet eivät sijaitse heidän omilla asuinsijoillaan. Lisäksi selvitetään sitä, millaisia assosiativisia ominaisuuksia nimillä on, eli kuinka kaupunkilaiset suhtautuvat nimiin, joita eivät entuudestaan tunne, ja millaisia mielikuvia nämä heissä herättävät. Tätä varten on haastateltavina ollut kaikkiaan 26 sellaista tukholmalaista, jotka eivät asu ensimmäisessä tutkimuksessa esitellyissä kaupunginosissa. Haastateluissa on runkona ollut 60 kadunnimeä sisältävä kyselylomake. Suurin osa nimistä esiintyi jo ensimmäisessä tutkimuksessa. Nämä 60 nimeä mainittiin yksi kerrallaan informantille, jonka tehtävänä oli sanoa, tunteeo hän nimen vai ei. Jos haastateltava tunsi nimen, kysyttiin vielä, missä nimen kohde sijaitsee. Jos informantti ei puolestaan tuntenut nimeä, kysyttiin, voiko hän kuitenkin nimen perusteella päätellä, missä

osassa Tukholmaa tai minkä tyyppisessä ympäristössä nimen kohde voisi sijaita.

MIKSI NIMIÄ OSATAAN?

Kaupunginosien asukkailla vaikuttaa olevan melko laaja tietämys kadunnimistään. Hyvin tunnettuja ovat tärkeiden ja keskeisten paikkojen nimet. Ensimmäisessä tutkimuksessa huomattiin luonnollisesti, että kaupunginosien nimistöä tuntevat ja käyttävät kunkin kaupunginosan ja sen lähialueiden asukkaat. Toisessa tutkimuksessa puolestaan selvisi, että lähes kaikki kaupunkilaiset osaavat Tukholman keskustassa sijaitsevien keskeisten katujen nimet. Kaupunginosien välilläkin on eroja: perinteisten ruutukaavojen alueilla nimet tunnetaan hieman paremmin kuin uudemmilla umpikatujenkin alueilla. Analysoitaessa haastateltujen tietämystä oman kaupunginosan nimiaihepiireistä ja nimien taustoista huomattiin, että ennen kaikkea sellaiset nimiryhmät tunnetaan hyvin, jotka ovat selvärajaisia ja täsmällisesti määriteltäviä. Tällaisia aihepiirejä ovat esimerkiksi »Suomi» (esim. *Alvar Aaltogången*, *Imatragatan*, *Sampogången*) ja »ruotsalaisia naisia» (esim. *Elsa Beskows Gata*, *Karin Boyes Gata*). Kaikkiaan tukholmalaisen suhtautuminen oman kaupunginosan nimistöön osoittautui myönteiseksi. Yleisesti arvostetaan kadunnimiä, joiden koetaan erottuvan muusta nimistöstä muun muassa omaleimaisen sisältönsä vuoksi.

Kadunnimiin suhtaudutaan usein hyvin »vakavasti»: nimien nähdään todella kuvaavan kohdettaan ja ympäristöään. Esimerkiksi osa Akallan asukkaista uskoo alueen sattumanvaraisesti valitun Suomi-aihepiirin kertovan alueen aiemmasta suomalaisesta asutuksesta. Myös nimien perusosat voivat haastateltujen mukaan kertoa jotakin kohteen sijainnista: *gata*-perusosaisten nimien ajatellaan olevan tyypillisiä

kantakaupungissa, kun taas *väg*-perusosaa pidetään tavanomaisena kantakaupungin ulkopuolisilla alueilla. Tässä havainnossaan tukholmalaiset ovat luonnollisesti myös aivan oikeassa.

Kun tutkitaan kadunnimien osaamista, tutkitaanko samalla paikkojen osaamista ja tuntemista? Vai voidaan näitä kahta aina edes erottaa toisistaan? Johansson kirjoittaa esimerkiksi, että »nimi ja kohde ovat monilla informanteilla vahvasti kytköksissä toisiinsa» (s. 200). Tämä on epäilemättä totta eikä välttämättä vain »monilla informanteilla» vaan jopa kaikilla. Kun tuntee jonkin paikan, tuntee useimmin myös sen nimen, ainakin jos paikka on jollakin tavoin tärkeä. Nimen ja paikan välistä suhdetta voisi pohtia terävämmin. Onhan jo suurin syy tuntee ja käyttää nimiä tarve puhua itselle tärkeistä paikoista. Lisäksi nimiä tunnetaan muistakin syistä; näitä olisi ollut syytä esitellä ja analysoida erikseen. Jotkut ihmiset esimerkiksi tietoisesti opettelevat ympäristönsä kadunnimiä, jos ovat vaikkapa kiinnostuneita omasta asuinalueestaan (s. 117). Jos nimen määriteosaan sisältyy tunnetun henkilön nimi, voivat kaupunkilaiset pitää myös kadunnimeä tuttuna.

Onko nimitaidon ja kaupunginosassa asutun ajan välillä yhteys? Ainakin tutkimuksen yhtenä lähtökohtana oli se, että haastateltavien ikä ja asumisaika olisivat keskeisimpiä nimitaitoon vaikuttavia tekijöitä. Mutta mitä tulokset lopulta osoittivat? Yllättäen sekä iän että alueella asutun ajan yhteys nimitaitoon oli melko vähäinen. Vaikka kaupunginosassa kauemman aikaa asuneet usein tunsivat enemmän kadunnimiä kuin vähemmän aikaa asuneet, on kysymys kuitenkin kaikkea muuta kuin yksioikoinen. Esimerkiksi monet alueella vain lyhyen aikaa asuneet ovat oppineet suuren joukon kadunnimiä. Johansson olisi voinut analysoida nimitaidon ja iän sekä asumisajan välistä suhdetta tarkemmin. Nyt

kysymys jää kokonaisuutena lähes vastaamatta.

TEOREETTINEN TAUSTA

Väitöskirjan suurimpana puutteena pidän sitä, että teoreettinen tausta ja sen kuvaus jää ohueksi. Johansson nimeää kaksi artikkelia tärkeimmiksi teoreettisiksi lähtökohdiksi: Kurt Zilliacuksen artikkelin *Om funktionella aspekter på namn* (1976) ja Thorsten Anderssonin artikkelin *Ortnamnens existentiella villkor* (1994). Jälkimmäisen osalta hän kuvailee niitä neljää funktiota, joita nimillä Anderssonin mukaan on: kognitiivinen, emotionaalinen, ideologinen ja yhteisöllinen funktio. Lisäksi hän selvittää, millä tavoin nämä funktiot esiintyvät kadunnimissä ja huomauttaa, että monesti yksi ja sama nimi voi kantaa useita eri funktioita. Anderssonin funktioista kognitiivinen funktio eli nimenkäyttäjien tietämys nimistä ja nimiaihepiireistä on oikeutetusti tutkimuksessa keskeisin. Nimiin kytkeytyvät emotionaaliset ja muut psykologiset näkökulmat tulevat esiin vain silloin, jos informantit ovat ottaneet näitä teemoja esiin haastatteluisissa.

Johansson olisi tarvinnut lähtökohdiksi vahvemman onomastisen ja lingvistisen teorian ja metodin. Käyttökelpoisimpia työkaluja olisivat olleet sosiolingvistiikka ja etenkin sosio-onomastiikka. Termejä *sosiolingvistiikka* ja *sosio-onomastiikka* ei kuitenkaan edes mainita kirjassa, mitä pidän kummallisena ja jopa harhaanjohtavana.

Sosiolingvistiikan kentässä Johanssonin työ asettuu osaksi kansanlingvististä tutkimusta: ovathan tutkimuksen kohteena tavallisen kielenkäyttäjän kielelliset asenteet ja kielellinen tiedostaminen (esim. Niedzelski ja Preston 2000). Onomastiikassa ei tähän mennessä ole juuri puhuttu kansanligvistisestä näkökulmasta, vaikka samankaltaisia tutkimuksia nimenkäyttä-

jien suhtautumisesta asuinympäristönsä nimiin on tehty esimerkiksi meillä (esim. Aalto 2002; Ainiala 2004; Yli-Kojola 2005). Epäilemättä Johansson olisi saanut paljon apua ja tukea kansanlingvistiksestä näkökulmasta ja sitä käsittelevästä kirjallisuudesta. Tällä tavoin hän olisi voinut analysoida aineistoaan jämäkämmin eikä vain tyytyä kuvailemaan sitä.

Teoria ja metodi ovat aina vahvasti kytköksissä toisiinsa. Koska väitöskirjassa ei ole varsinaista teoriaa, jää tutkimusmetodi-kin irralliseksi. Johansson käyttää sanojensa mukaan samaa metodia kuin suomalainen Peter Slotte on käyttänyt yli 30 vuotta sitten tehdyssä tutkimuksessaan eteläpohjalaisen Småböndersin kylän nimitaidosta. Tässä on ensiksi huomautettava, että kysymyksessä on kolmen tutkijan eli Slotten lisäksi Kurt Zilliacuksen ja Gunilla Harlingin yhteistutkimus Sociologiska namnstudier (1973), jossa Småböndersin lisäksi tutkimuskyläiä olivat Turunmaan Rosala ja Itä-Uudenmaan Sarvsalö. Lähtökohtana on siis ollut ottaa aineistoksi tietyn maantieteellisen alueen nimistö ja tällä alueella haastatellen alueen asukkaita selvittää heidän nimien osaamistaan. Suomessa samaa metodia on käytetty maaseudun kylien nimitaitotutkimuksissa (esim. Ainiala ym. 2000).

TERMIKYSYMYKSIÄ JA HUOLIMATTOMUUSVIRHEITÄ

Vielä on syytä ottaa esille muutamia vähäisempiä seikkoja. Aloitan onomastisella terminologialla. Johansson käyttää termiä *hypokorismi* virallisista nimistä johtimen avulla muodostetuista lyhentyneistä muodoista (esim. *Abbis < Abessinien*) (s. 83). Tietääkseni termiä on aiemmin käytetty vain henkilönnimistön tutkimuksessa. Ei kuitenkaan ole mitään estettä, miksi termiä ei voitaisi jatkossakin käyttää paikannimistäkin.

Johansson jakaa kadunnimet kahteen ryhmään: spontaaneihin nimiin ja »kaste-nimiin» (*dopnamn*) (s. 17); jälkimmäisiä voidaan selvyuden vuoksi kutsua virallisiksi nimiksi. Tulisi kuitenkin huomata, että tiukkaa kahtiajakoa ei voida tehdä. Onhan esimerkiksi monia spontaanisti syntyneitä nimiä otettu käyttöön virallisina niminä. Kadunnimi voi siis alun perin saada alkunsa spontaanisti kieliyhteisössä mutta myöhemmin virallistua.

Onomastiikan ikuista kysymystä eli sitä, miten nimi eli propri tulisi määritellä, ei Johanssonkaan täysin ohita. Hän kirjoittaa, että »ensimmäiset kadunnimet olivat usein kadun kuvauksia» ja saattoivat siksi »vaihtua kun kadun olosuhteet vaihtuivat, jolloin nimet olivat paikallistavia kuvauksia pikemmin kuin propreja» ja että »spontaani kadunnimi saattoi leksikaalistua ja vakiintua propriksi» (s. 17). Tästä voi päätellä, että Johansson ei pitäisi spontaaneja kadunnimiä propreina. Voisi jopa ajatella, että hänen mielestään propri on vain sellainen identifioiva ilmaus, joka on vakiintunut käyttöön. Mutta missä kulkee raja? Olivathan spontaanitkin kadunnimetkin vakiintuneita aikansa. Hänen olisi ollut syytä tarkistaa ja täsmentää ilmaisuun.

Mitä merkitsee kadunnimien kantama *ideologinen lataus*? Johansson toteaa, että »Ruotsin kadunnimissä ei suuremmissa määrin ole ollut mitään selvää ideologis-poliittista latausta» mutta »toisaalta nime-nannossa on toisinaan heijastunut vahvoja ideologis-kulttuurisia virtauksia» (s. 26). Kun hän kuvailee Tukholman suurta nimeuudistusta vuonna 1885, hän lisäksi huomauttaa, että silloin »spontaanisti syntyneet kadunnimet korvattiin viranomaisten suunnittelemissa nimillä, joissa usein näkyi ideologinen lähtökohta» (s. 18). Johanssonin mukaan Ruotsissa siis on tai on ainakin ollut tällaisia nimiä. Olisi kuitenkin ollut syytä määritellä, mitä kadunnimien ideolo-

gisella latauksella tarkoitetaan. Nyt ei edes mainita ainuttakaan nimiesimerkkiä.

Kahdessa kaupunginosassa osa haastatelluista on käyttänyt kaksiossaisten kadunnimien sijaan lyhyempiä perusosattomia muotoja. Näin esimerkiksi *Ernst Ahlgrens Gata* on lyhentynyt muotoon *Ernst Ahlgren* ja *Porjusvägen* muotoon *Porjus*. Johanssonin mukaan tällaiset tavalliset nimimuodot kertovat siitä, että asukkailla on kaupunginosansa kadunnimiin läheinen suhde (s. 205). Näinkin varmasti on, mutta toki yksi syy käyttää tällaisia lyhentyneitä muotoja on se, että virallisia nimiä — varsinkin henkilönnimen sisältäviä — pidetään pitkinä ja hankalina.

Väitöskirjassa on runsaahkosti huolimattomuusvirheitä, jotka syövät työn luotettavuutta. Häiritsevimpiä näistä ovat virheet informantteja koskevissa luvuissa. Taulukoissa esitetyt luvut ovat nimittäin monesti erilaisia kuin itse tekstissä. Esimerkiksi Hedvig Eleonoran seurakunnassa kerrotaan haastatellun muiden muassa 34-vuotiaasta miestä ja 45-vuotiaasta miestä, vaikka taulukon mukaan tällaisia informantteja ei ole ollut (vaan esimerkiksi 34-vuotias nainen ja 35-vuotias mies) (s. 56–57). Toisinaan lähdeosteiden ja artikkelien nimet ovat virheellisiä.

LOPUKSI

Tutkimuksessa on tarkasteltavana nimitaito eli nimien osaaminen ja tunteminen mutta ei nimien käyttö. On siis tutkittu vain informanttien vastauksia ja heidän käsityksiään, mutta ei todellisia nimienkäyttötilanteita. Valitettavasti Johansson ei aina näytä muistavan tätä. Esitellessään konkreettisia tutkimuskysymyksiään hän kirjoittaa muun muassa: »Millä tavoin nimet toimivat arkipäivän kommunikaatiossa?» (s. 24). Tähän kysymykseen ei kuitenkaan ole voitu

pureutua käytettyjen tutkimusmetodien myötä. Johanssonin tekemien haastattelujen avulla ei voi tehdä päätelmiä asukkaiden todellisesta nimistönkäytöstä. Ei esimerkiksi saada selville sitä, käyttävätkö haastatellut muita nimiä kuin kadunnimiä kaupunginosassa suunnistautumiseen. Jotakin vihjeitä kuitenkin saadaan, kun jotkut haastatellut ovat esimerkiksi kertoneet, että he eivät juuri käytä kadunnimiä vaan pikemmin rakennusten ja muiden paikkojen nimiä alueella orientoitumiseen (s. 138). Lisäksi on hyvä muistaa, että asukkaiden käsitys siitä, kuinka he puhuvat paikoista, voi hyvinkin poiketa heidän todellisesta kielenkäytöstään. Ei välttämättä olisi ollut lainkaan mahdotonta — eikä ainakaan huono idea — selvittää keskustelukatkelman avulla sitä, millä tavoin kaupunkilaiset puhuvat esimerkiksi neuvotellessaan siitä, millä tavoin kaupungissa kuljetaan paikasta toiseen. Joka tapauksessa olisi ollut hyödyllistä pohtia syvällisemmin nimien käytön ja tuntemisen eroja.

Carina Johanssonin väitöskirja on edellä esitellyistä puutteista huolimatta innovatiivinen työ aiheesta, jota aiemmin ei liiemmästi ole tutkittu. Kysymyksenasettelu ja tavoitteet ovat erinomaisia. Valitettavasti tutkimuksen päätelmiä ja lopputuloksia ei tehdä kattavasti ja perusteellisesti, ja kirjan yhteenveto jää ohueksi. Joka tapauksessa tutkimus antaa käyttökelpoista tietoa kaupunkilaisten nimien tuntemuksesta ja suhtautumisesta nimiin. Lisäksi tutkimus ei jää vain akateemiseksi opinnäytteeksi, vaan sillä on myös merkittävä käytännöllinen aspekti. Toivottavaa onkin, että työn tuloksia osataan käyttää hyödyksi nimistön suunnittelussa. ■

TERHI AINIOLA

Sähköposti: terhi.ainiala@kotus.fi

LÄHTEET

- AALTO, TIINA 2002: Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistöstä. – *Virittäjä* 106 s. 208–222.
- AINIALA, TERHI 2004: Kadunnimet opastajina ja sivistäjinä: kesän 2002 keskustelun tarkastelua. – *Virittäjä* 108 s. 106–115.
- AINIALA, TERHI (toim.) 2005: *Kaupungin nimet: kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – KOMPPA, JOHANNA – MALLAT, KAIJA – PITKÄNEN, RITVA LIISA 2000: Paikannimien käyttö ja osaminen: Nimitaito Pälkäneen Laitikkalassa. – *Virittäjä* 104 s. 330–354.
- ANDERSSON, THORSTEN 1994: Ortnamnens existentiella villkor. – Göran Ulfsparré (toim.), *Ortnamn värda att värda. Föredrag från Riksantikvarieämbetets symposium Ortnamnskultur. Stockholm 5–7 maj 1993* s. 7–21. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- CARPELAN, ANNA – SCHULMAN, HARRY 1996: *Helsinki kadunnimissä*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996: 13. Helsinki: Helsingin kaupunki, tietokeskus.
- JØRGENSEN, BENT 2002: Urban toponymy in Denmark and Scandinavia. – *Onoma. Journal of the International Council of Onomastic Sciences* 37 s. 166–179.
- NIEDZELSKI, NANCY A. – PRESTON, DENNIS 2000: *Folk linguistics*. Berli: Mouton de Gruyter.
- SLOTTE, PETER – ZILLIACUS, KURT – HARLING, GUNILLA 1973: Sociologiska namnstudier. – Kurt Zilliacus (toim.), *Synvinklar på ortnamn* s. 97–181. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 454. Meddelanden från folk kultursarkivet 1. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- STAHRÉ, NILS-GUSTAV – FOGELSTRÖM, PER ANDERS – FERENIUS, JONAS – LUNDQVIST, GÖSTA 1992: *Stockholms gatunamn*. 2., korjattu painos. Monografier utgivna av Stockholms stad. Stockholm: Stockholms kommun.
- WAHLBERG, MATS 1994: *Uppsalas gatunamn*. Ortnamnen i Uppsala län 5:1. Uppsala kommun. Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala A. Sveriges ortnamn.
- YLI-KOJOLA, MARIA 2005: Kurvinpussi vai Torikatu? Kouvolalaisten mielipiteitä kadunnimistä. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet: Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä* s. 178–201. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ZILLIACUS, KURT 1976: Om funktionella aspekter på namn. – Vibeke Dalberg, Botolv Helleland, Allan Rostvik & Kurt Zilliacus (toim.), *Ortnamn och samhälle: aspekter, begrepp, metoder* s. 164–171. NORNA-rapporter 10. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.